

ZA SOCIJALNU EUROPU

Europski kolokvij, Lille 23.–25. rujna 1999.

Francuski Nacionalni komitet za socijalnu akciju (*CNAS – Comité national d'action social*) i Međunarodni savjet za socijalnu dobrobit za europsku regiju (*ICSW – International Council on Social Welfare*), organizirali su krajem rujna u Lilleu (Francuska) europski kolokvij o budućnosti socijalnih prava u Europi. U engleskoj verziji kolokvij je dobio naziv "Za socijalnu Europu" (*For a Social Europe*), a u francuskoj "Jedna Europa za sve" (*Une Europe pour tous*).

Koristimo priliku da ovdje ukratko objasnimo smisao djelovanja ICSW-a (francuska skraćenica CIAS). ICSW je osnovan 1928. godine kao nevladina organizacija koja okuplja velik broj nacionalnih i međunarodnih organizacija kojima je cilj socijalna dobrobit, socijalna pravda i socijalni razvoj. U tim okvirima temeljna misija ICSW-a je promicanje oblika socijalnog i ekonomskog razvoja s ciljem smanjenja nezaposlenosti, poteškoća i ugroženosti, osobito populacije koja je u nepovoljnom položaju. Nadalje, ICSW se bori za priznavanje i zaštitu temeljnih prava na hranu, stan, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu i sigurnost. ICSW je aktivan u promicanju jednakosti šansi, slobode iskaza i pristupa humanim servisima. ICSW sada okuplja 60 nacionalnih odbora i dvadeset međunarodnih organizacija, a podijeljen je u pet regija. Nacionalne odbore ICSW-a u Europi imaju Austrija, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Nizozemska, Norveška, Cipar, Portugal i Švedska. Nadalje, u Italiji, Libanonu, Rusiji i Švicarskoj postoje nacionalne organizacije koje su članice ICSW-a.

Predsjednica Europske regije ICSW-a je gđa. Marjaliisa Kauppinen iz Helsinkija. U Utrechtu je sjedište redakcije koja izdaje bilten ICSW-a *Newsletter*.

Simpozij pod gornjim naslovom održan je u Lilleu, rodnom gradu generala De Gaullea, u novom zdanju simboličkog naziva "Novo stoljeće" (*Le nouveau siècle*).

Cilj kolokvija je bio unaprijediti debatu o socijalnim pravima i socijalnoj politici u procesu izgradnje nove Europe. Organizatori su svjesni činjenice da socijalna dimenzija europskog zajedništva osjetno zaostaje za ekonomskom dimenzijom. Tako se u uvodnom tekstu

kolokvija kaže: "Dok ekonomska integracija bilježi izvanredan napredak, koji je svoj vrhunac dosegao uvođenjem zajedničke valute, što će sigurno dovesti do fiskalne harmonizacije i konvergencije različitih nacionalnih ekonomskih politika prema jednoj jedinjoj europskoj politici, u drugim važnim područjima europska je integracija u zaostajanju. To posebno vrijedi za 'europsku demokraciju' kao i za europsku socijalnu politiku".

Čini se da zemlje Europske unije oklijevaju poduzeti neke mjere s ciljem prevladavanja insuficijencije demokracije u europskim institucijama te omogućavanja europskim građanima prava sudjelovanja, odlučivanja i kontrole.

Slično se može reći za socijalnu politiku. Naime, treba reći da u Europskoj uniji postoji trend ujednačavanja socijalno-ekonomskog života građana, npr. kada su u pitanju uvjeti rada i način potrošnje. S druge strane, socijalne politike u pretežnom obujmu ostaju u nadležnosti država članica. Takvo se stanje legitimira principom supsidijarnosti, a u stvari se pretvara u manifestaciju nacionalnog egoizma. Organizatori kolokvija vjeruju da nakon velikog napretka u ekonomskoj i monetarnoj sferi treba napraviti korak naprijed i u socijalnoj sferi. To znači krenuti od "Europe trgovaca" prema "Europi građana". "Projekt vitalne europske civilizacije nužno treba uključiti temeljne vrijednosti našeg društva, kao što je solidarnost, socijalna pravda i puna participacija građana u političkim poslovima", piše u uvodnom tekstu kolokvija.

Pri tome je važno da europsko civilno društvo u svojim različitim oblicima bude ključni partner u izgradnji koncepcije i realizaciji buduće socijalne Europe. Naravno je veliko značenje nevladinih organizacija koje trebaju odigrati važnu ulogu u borbi protiv siromaštva i isključenosti.

Svi ovi aspekti socijalne Europe posebno su važni za zemlje koje su sadašnji i budući kandidati za Europsku uniju. Te zemlje od ujedinjene Europe očekuju brži ekonomski razvoj, višu razinu demokracije i jamstva pravednog, solidarnog i participativnog društva.

Program kolokvija odvijao se na plenarnim sjednicama i u tri ateljea. Na uvodnoj plenar-

noj sjednici, kojoj je predsjedao Dirke Jarre, predsjednik svjetske organizacije ICSW-a, podnesena su tri referata: "Stotinu godina socijalne politike u Europi" (Walter Hanesch, profesor iz Frankfurta), "Evolucija socijalnih prava u Europi i novo građanstvo" (Hartmut Kaelble, član Odbora mudrih za Europu građanskih i socijalnih prava Europske unije) te "Amsterdamski ugovori: otvaranje novog polja, nove orijentacije, nove mogućnosti" (Robert Lafore, direktor Instituta političkih znanosti iz Bordeauxa).

U prvom ateljeu raspravljalo se o temi "Socijalna politika i temeljna prava", u drugom o "Proširenoj Europi" te u trećem o "Socijalnoj politici i civilnom društvu". Na kraju kolokvija je bila plenarna sjednica na kojoj su podneseni izvještaji o radu u ateljeima, a održan je okrugli stol o budućoj socijalnoj politici u Europi.

Autor ovog napisa prisustvao je početnom dijelu rada trećeg ateljea u kojem se govorilo o problemima tranzicijskih zemalja. Ipak, većim dijelom vremena sudjelovao je u radu prvog ateljea, u kojem se raspravljalo o socijalnoj politici i temeljnim pravima. U prvom ateljeu bili su najistaknutiji stručnjaci prisutni na kolokviju, a njihova su izlaganja bila veoma relevantna i zanimljiva.

Teškoću prilikom ovog izvještavanja o kolokviju predstavlja činjenica da nije bilo unaprijed pripremljenih pisanih materijala. Oni će, kao i zaključci kolokvija, biti naknadno sačinjeni i poslani sudionicima. Doduše, na štandu publikacija bilo je raznih zanimljivih dokumenata priređenih od strane pojedinih organizacija i skupina, koje djeluju unutar ICSW-a, ali oni nisu bili neposredno namijenjeni sudionicima kolokvija.

Prema bilješkama koje sam vodio upozorit ću na bitne točke oko kojih su se vodile rasprave u prvom ateljeu posvećenom socijalnoj politici i temeljnim socijalnim pravima. Bilo je dosta riječi o prirodi i evoluciji socijalnih prava. Socijalna su se prava praktično razvila u 20. stoljeću. Njima su, prema teoriji T. H. Marshalla, prethodila građanska i politička prava. U Francuskoj se revoluciji govori o "apstraktnoj individui" i o njenim javnim pravima. Ta se prava karakteriziraju kao negativna u smislu da ih treba obraniti od ograničenja i intervencije države. S druge strane, socijalna su prava pozitivna, ona znače odstupanje od klasičnog pojma neintervencije. Drugim riječima, u os-

tvarenju socijalnih prava država treba nešto dati. Pomoću tih prava konkretna se individua brani od alijenacije. To podrazumijeva veliku promjenu u prirodi ljudskih prava. No odatle proizlaze mnogi složeni problemi. Ako država, kada su u pitanju socijalna prava, treba davati, onda se ona nužno susreće s limitom svojih ekonomskih mogućnosti. To znači da je razina socijalnih prava vezana uz ekonomske dispozicije države. Kako, dakle, uskladiti prava koja koštaju i mogućnosti koje su ograničene? Nadalje je pitanje: mogu li se socijalna prava tretirati jednako kao i druga temeljna ljudska prava? Uostalom, nakon Deklaracije o pravima čovjeka OUN iz 1948. godine proizašla su dva međunarodna pakta o ljudskim pravima koja su usvojena 1966. godine. Jedan se odnosio na građanska i politička, a drugi na ekonomska, socijalna i kulturna prava.

Na kolokviju je prevladao stav o "nedjeljivosti" ljudskih prava, što znači da se socijalna ne mogu odvajati od građanskih i političkih prava. U tom smislu dosta se govorilo o "ljudskom dostojanstvu" dok su neki sudionici u raspravi sugerirali termin "ljudski integritet" kao cjelovitiji i adekvatniji.

Također je bilo riječi o "presudivosti" socijalnih prava (*justifiability*) što znači da se oko njihove ostvarivosti može voditi sudski spor, da ona dobivaju sudsku zaštitu, da imaju svoj finalitet u presudama. Dobro su poznati problemi koji oko toga nastaju, kao i različita mišljenja koja se u vezi s tim javljaju. U ovoj raspravi prevladao je stav da su socijalna prava u pretežnom broju slučajeva (znači ne u svim) presudiva, a tome u prilog citirano je dosta primjera. Međutim, kako se socijalna prava pretežno formuliraju i ostvaruju u okvirima država, a bar za sada u manjoj mjeri na razini europskih integracija, predstoji velika bitka za njihov transfer na nadnacionalnu razinu. U tom smislu bilo je dosta riječi o novoj povelji o ljudskim pravima (*Bill of Rights*) na razini Europe, u kojoj bi bila integrirana sva temeljna građanska, politička i socijalna prava. Osim o presudivosti, bilo je riječi o dostupnosti socijalnih prava, zatim o primjeni i evaluaciji socijalne politike. Jedan broj sudionika inzistirao je na principu realnosti socijalnih prava, što znači da ona trebaju biti usklađena sa stvarnim mogućnostima društva.

Opći je zaključak iz ove rasprave da socijalna prava, suprotno nekim mišljenjima, ne pro-

turjeće tržišnoj ekonomiji, nego da joj ta prava pomažu ujednačujući šanse za sve. Zato socijalne i ekonomske institucije, kako je netko duhovito primijetio, treba snabdjeti "s ušima" kako bi dobro čule ono što se dešava sa socijalnim pravima.

U drugom ateljeu najviše je bilo govora o socijalnoj politici novih tranzicijskih zemalja, prije svega Estonije i Slovačke.

Zaključak je ove rasprave da u tranzicijskim zemljama treba raditi na izgradnji pravnog okvira socijalne politike te na razvoju dijaloga države i civilnog društva. Sve je to vezano uz promjenu mentaliteta ovisnosti o državi koji se ukorijenio u doba socijalizma. Nadalje, bilo je riječi o zaštiti djece i starih ljudi, budući da je kriza socijalne sigurnosti dovela do poremećaja međugeneracijskog ugovora solidarnosti, a također o jednakosti šansi, pogotovo kada je riječ o manjinskim etničkim skupinama. Zanimljiva su u ovom ateljeu bila izlaganja predstavnika Irske, koji su upozorili da u pozadini "irskog privrednog čuda" postoji problem siromaštva i da se Irska sada nalazi pred imperativom ulaganja o socijalni sektor.

U trećem ateljeu bilo je riječi o socijalnoj politici i civilnom društvu. O tome je uvodno govorio Dirk Jarre, predsjednik ICSW-a. Prema njegovom izvještaju civilno je društvo bitni element europske demokracije. Istovremeno, mnogi europski političari nisu baš sretni da imaju posla s civilnim društvom, jer im ono remeti sheme jednostavnog vladanja. Međutim, moderno društvo, ističe Jarre, nastoji da se po-

trebe i aspiracije naroda što brže prenesu u političke i administrativne institucije, a tome najviše mogu pomoći nevladine organizacije kao strukturalni element društva, odnosno kao neka vrsta termometra javnog mišljenja i različitih potreba naroda. Te organizacije efektivno odražavaju probleme i tenzije koje postoje u društvu. Citiramo Jarrea: "Dobrovoljne nevladine organizacije predstavljaju izraz želje i sposobnosti građana da artikuliraju svoje interese, potrebe, nade i strahove, a također da ponude svoje vlastite kreativne i fleksibilne solucije za probleme u društvu..."

Na kraju je održan okrugli stol na temu: "Činioci socijalne kohezije: vizija za budućnost". U raspravi su sudjelovali predstavnici Vijeća Europe i Europskog parlamenta, predstavnici ekonomskih institucija, sindikata te nevladinih organizacija.

Zaključni govor na kolokvij održala je Marjaliisa Kauppinen, predsjednica europske regionalne organizacije ICSW-a.

Naš je osnovni dojam da je kolokvij bio vrhunska prezentacija europskih trendova u socijalnoj politici i u socijalnim pravima. Mada Hrvatska ima socijalne probleme druge razine, nego npr. zemlje Europske unije, na ovom se skupu moglo mnogo toga naučiti o tome s kojim ćemo se problemima u socijalnom sektoru susretati u bliskoj budućnosti koja će, nadamo se, biti obilježena nastojanjem da se približimo i konačno uključimo u europske integracije.

Vlado Puljiz